

הַכְּבוֹד רָדוּ עַל כַּפְּיָם

סֵפֶר

זֶהָר הַקְּדוֹשׁ

עִם כְּאוֹר
הַכְּתוּר וְהַכְּבוֹד

מאמר לפרשת מקץ

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
על שם כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א

מחזורת קרן מללי ברכה

מִיָּדוֹת הַיְיָ מִן הַשָּׁמַיִם הִרְאָה

בְּרַא אֱלֹהֵינוּ נִפְתָּח

חומרת עבירות קלות

'יִכָּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ' (בראשית מב ח). רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר 'לָמָּה אִירָא בִּימֵי רַע עֲזוֹן עַקְבִּי יִסְבְּנִי' (תהלים מט ו), תָּא חֲזִי, תִּלְתּ לֵית אֵינּוֹן דְּדַחֲלִין וְלֹא יִדְעִין מַמָּה דְּחֲלִין, וְאִוְקְמוּהָ. אֲבָל אֵית מָאן דְּדַחֲלִי, וְלֹא יִדַע מַמָּה אִיהוּ דְּחִיל, בְּגִין אֵינּוֹן חֲטָאֵי דְלֹא יִדַע דְּאֵינּוֹן חֲטָאֵין, וְלֹא אֲשַׁנַּח בְּהוּ.

הפּתָר וְהַפְּכוּד

במאמר זה רבי אלעזר מבאר שיש מי שמפחד ואינו יודע ממה מפחד, משום שעובר על עבירות קלות דשד בעקביו. ובהמשך המאמר מבאר שאם אינו נשמר מעבירות קלות, היצר הרע גורם שיעשה עבירות חמורות. ומביא דוגמא לכך מנטילת ידיים שחרית.

(פסחים קיא:): דהיינו, המקיז דם או המגלח שערותיו או הנוטל ציפורניו ואינו נוטל ידיו אחר כך. **אבל אית מאן דדחיל ולא ידע ממה איהו דחיל** - אבל יש מי שהוא שקול כשלושתם ומפחד ואינו יודע ממה הוא מפחד, **בגין אינון חטאי דלא ידע דאינון חטאי, ולא אשגח בהו** - בגלל אותם החטאים שאינו מבין שהם חטאים ודש בהם בעקביו, ואינו משגיח שלא לעבור עליהם.¹

מבאר רבי אלעזר שיש מי שמפחד ואינו יודע ממה מפחד.

'יִכָּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ' (בראשית מב ח). כַּדִּי לַפְּרֵשׁ פִּסּוּק זֶה, רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר לַפְּרֵשׁ אֶת פִּסּוּק 'לָמָּה אִירָא בִּימֵי רַע עֲזוֹן עַקְבִּי יִסְבְּנִי' (תהלים מט ו), וּמִפְרֵשׁ, תָּא חֲזִי - בּוֹא רֵא, תִּלְתּ לֵית אֵינּוֹן דְּדַחֲלִין וְלֹא יִדְעִין מַמָּה דְּחֲלִין, וְאִוְקְמוּהָ - שְׁלוּשָׁה אַנְשִׁים מִפְּחָדִים וְאֵינִם יוֹדְעִים מַמָּה הֵם מִפְּחָדִים, כְּמוֹ שְׂבִיאָרוֹ חז"ל

מקורות וצייונים

שלושה אנשים, ולכן מהאי טעמא גם כאן מנה רק שלושה אנשים, דו"ק. וצ"ב].
ג. הרמ"ק, וז"ל: 'תלת אינון דדחיל', פירוש בגמרא, כגון הקוצץ צפרניו ולא נטל ידיו, וכגון שנסתפר ולא נטל, וכיוצא כדאיתא בגמרא. 'בגין אינון חטאי דלא ידע' וכו', יש חטאים שבני אדם דשים בהם, עד שחוטאים 'ואינם משגיחים' שחוטאים, והיינו עון שאדם דש בעקביו, ע"כ. [והנה משמע מדבריו, שפירוש 'ולא אשגח בהו' - שאינו משגיח **שלא לחטוא** (וכמו שפירשונו בפנים), אולם בדמשק אליעזר ביאר 'ולא אשגח בהו' - שאינו משגיח **לעשות תשובה** עליהם].
וכן ביארו מהר"ח, וז"ל: 'תא חזי תלת אינון דדחיל' וגו', הם אותם שהזכירו רבותינו ז"ל (שם) שהם הנוטל צפרניו ולא נטל ידיו, וכן המגלח ולא נטל ידיו וגו', ואמר כי יש אחר שקול כשלושתו, והוא מה שאמר הפסוק (דברים כ ח) 'מי האיש הירא' מעבירות] -מחמת העבירות הקלות] שבידו (פוטה מד), וכן (ישעיה לג יד) 'פחדו בציון [מחמת] חטאים' וגו'.
וכן ביאר בכתם פז, וז"ל: 'תא חזי תלת אינון דדחיל' וכו', בגמרא

א. ביאור הפסוק על פי פשוטו: 'לָמָּה אִירָא בִּימֵי רַע' - על מה יש לי לירא בימים שבא רע לעולם, כיון 'עֲזוֹן עַקְבִּי יִסְבְּנִי' - שהעונות אשר אני דש בהם בעקביים המה יסובבנו (עפ"י מצודת דוד).
ב. וז"ל הש"ס: דאכיל תחלי [-שחליים (מין ירק מר הגדל בין פשתן)] ולא משי ידיה מפחד תלתין יומין, דמסוכר [-מקיז דם מן הכתפיים] ולא משי ידיה מפחד שבעה יומי, דשקיל מזייה [-מגלח שערין] ולא משי ידיה מפחד תלתא יומי, דשקיל סופריה [-נוטל צפרניו] ולא משי ידיה מפחד חד יומא ולא ידע מאי קא מפחדי. [והנה העיר בדמשק אליעזר [וכעין זה הכתם פז (ראה להלן הערה א)] שמון חז"ל בגמרא ארבעה אנשים. ונראה לומר, שהרי בבית יוסף (או"ח סימן ד ד"ה גרסינו) בשולחן ערוך (שם סעיף יט) ובשולחן ערוך הרב (שם) לא הביאו להלכה ח' דאכיל תחלי ולא משי ידיה מפחד תלתין יומין, [וכבר תמה על זה בנה שלום (שולאל, לשו"ע שם סק"ג) וז"ל: ואיתא נמי התם [דף] קיא [ע"ב] דאכיל תחלי ולא משי ידיה מפחד תלתין יומין, ולא ידעתי למה לא כתבו הבית יוסף, ע"כ]. על כל פנים מצאנו שלהלכה אינו מונים אלא

וְאִיהוּ דְחֵיל מִיָּמֵי רַע'. מֵאֵן אֵינֶן יָמֵי רַע', אֲלֵיִן אֵינֶן יוֹמֵן
 דְּאֵינֶן אֲזַדְמָנָן בְּהוּא רַע'. וּמֵאֵן אִיהוּ, דָּא יֶצֶר הָרַע,
 דְּאִיהוּ אֶקְרִי רַע'. וְאִית לִיה יוֹמֵן יְדִיעָן, דְּאֲתִיְהִיב לִיה רְשׁוּ
 בְּעֵלְמָא לְאַסְטָאָה לְכָל אֵינֶן דְּמִסְאָבֵי אֲרַחֲיָהוּ, דְּמֵאֵן דְּאֲתִי
 לְאַסְטָאָבָא, מִסְאָבֵי לִיה, וְאֲלֵיִן אֵינֶן אֶקְרוּן יָמֵי רַע'. וְאֲלֵיִן מִמְּנָן
 עַל אֵינֶן חוֹבִין דְּדָשִׁין בְּהוּ בְּנֵי נֶשְׂא בְּעַקְבֵיָהוּ.

תָּא חֲזִי, כָּל אֵינֶן דְּמִסְאָבֵי אֲרַחֲיָהוּ, כְּמָה חֲבִילֵי טְהִירִין אֲזַדְמָנָן

הַפְתָּר וְהַפְּכוּד

שמטמאים את דרכיהם בעבירות קלות,
 לגוררם לעבור עבירות חמורות, דְּמֵאֵן דְּאֲתִי
 לְאַסְטָאָבָא, מִסְאָבֵי לִיה - שהרי מי שבא
 להיטמא בעבירות קלות, מטמאים אותו
 בעבירות חמורות, וְאֲלֵיִן אֵינֶן אֶקְרוּן -
 ואלו הם נקראים יָמֵי רַע'. וְאֲלֵיִן מִמְּנָן
 עַל אֵינֶן חוֹבִין דְּדָשִׁין בְּהוּ בְּנֵי נֶשְׂא
 בְּעַקְבֵיָהוּ - ואלו ממונים על אותם העבירות
 קלות שאדם דש ודורך בעקב שלוי, מחמת
 הרגילות שלהם!

ומביא רבי אלעזר רביה, שאם אינו נשמר מעבירות קלות,
 היצר הרע גורם שיעשה עבירות חמורות.

תָּא חֲזִי - בוא ראה שאם אדם עובר על
 עבירות קלות סופו לעבור גם על
 עבירות חמורות, שהרי כָּל אֵינֶן דְּמִסְאָבֵי
 אֲרַחֲיָהוּ, כְּמָה חֲבִילֵי טְהִירִין אֲזַדְמָנָן

ומסיים רבי אלעזר לפרש פסוק 'למה אירא בימי רע, עון
 עקבי יסבני'.

ומפרש רבי אלעזר, וְאִיהוּ דְחֵיל - והוא
 מפחד מִיָּמֵי רַע'. ושואל רבי
 אלעזר, מֵאֵן אֵינֶן - מי הם הנקראים יָמֵי
 רַע', ומשיב, אֲלֵיִן אֵינֶן יוֹמֵין דְּאֵינֶן
 אֲזַדְמָנָן בְּהוּא רַע' - אלו הם הימים
 שהם מזדמנים באותו רַע', ושאל רבי אלעזר,
 וּמֵאֵן אִיהוּ - ומי נקרא רַע', ומשיב, דָּא
 - זה יֶצֶר הָרַע, דְּאִיהוּ אֶקְרִי רַע' -
 שהוא נקרא רַע', כי משליט את כוח
 החיצונים על האדם שנקראים רַע'. וְאִית
 לִיה יוֹמֵין יְדִיעָן - ויש ליצר הרע ימים
 ידועים, דְּאֲתִיְהִיב לִיה רְשׁוּ בְּעֵלְמָא
 לְאַסְטָאָה לְכָל אֵינֶן דְּמִסְאָבֵי אֲרַחֲיָהוּ -
 שניתן לו רשות בעולם להטות את כל אותם

מקורות וציטוטים

דבדרי תורה כתיב [-שוא שתתכח ממנו, שמתוך כך הוא מחזיר
 לשנותם תמיד (רש"י)].
 ד. ה"ג בנדפס במוסגר בשם דרך אמת להארז"ל, ובגליון בספר
 אור החמה. ובדפו"ר והרמ"ק גרסו: אֵינֶן. [והכוונה לשאול על 'מי',
 שבאזיה ימים מזדמנן היצר הרע].
 ה. ראה בגמרא (שבת קד.), וז"ל: דאמור ריש לקיש, מאי דכתיב (משלי
 ג לד) 'אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן', בא ליטמא פותחין לו,
 בא ליטמא מסייעים אותו.
 ו. הרמ"ק, וז"ל: 'מי רע', יומי שליטת החיצוני בעולם שנקרא רע', ואגב
 שליטתו פוגע באותם שאינם נוהרים בעון עקב, והם 'מסאבין אורחיהו'
 בדברים הנראים קלים, ומושכין על האדם דברים קשים, כאמרו (שבת
 קד.) 'בא לטמא וכו'. [וראה עוד להלן (הערה ז) מדברי הכתם פז].
 ז. דמשק אליעזר וחיי רחמים.

פרק ערבי פסחים הביאו ארבעה דברים, ואלו הם 'דאכיל תחיל
 ולא משי ידי ידחל תלתין יומין, דמוסובר (ה"ג הערוך) שבעה יומין,
 פירוש, שמקוץ דם חן המתפסים, דשקיל מזייה ולא משי ידיה תלתא
 יומין, דשקיל טופריה ולא משי ידיה יומא חד, ויאמר (רבי אלעזר),
 כי יש עוד רביעית [-אם לא נצרף 'דאכיל תחיל' (ראה לעיל הערה ב)]
 או חמישית להם וקשה מכולם, מי שאינו חש לעונות שאדם דש
 בעקביו, שאינם נחשבים בעיניו לכלום ואינו נוהר בהם, הנה
 בתצטרפם אחד באחד יגשו ונעשים 'כעבות העגלה חטאה' (ישעיה
 ה יז) גדולה.
 וראה עוד בגמרא (ברכות טו.), וז"ל: ההוא תלמידא דהוה קא אויל
 בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון, חזייה דקא מפחדי,
 אמר ליה, חטאה את, דכתיב (ישעיה לג יד) 'פחדו בציון חטאים', אמר
 ליה, והכתיב (משלי כח יד) 'אשרי אדם מפחד תמיד', אמר ליה, ההוא

לְגַבְיֵיהוּ, וּמִסְאָבֵי לְהוּ, בְּאַרְחָא דְבְעֵי בַר נֶשׁ לְמִיתָהּ, בְּתַהוּא
אַרְחָא מְדַבְרִין לֵיהּ מִמָּשׁ. אָתֵי בַר נֶשׁ לְאַתְדַּכְּפָּא, כְּמַה אֵינֵן
דְּמִסְיַעִין לֵיהּ.

הָא תַנִּינָן (לעיל בראשית נג), דְּכַר בַּר נֶשׁ קָם בְּצַפְרָא, בְּעֵי לְאַסְחָאָה יְדוּי,

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

לְאַתְדַּכְּפָּא, כְּמַה אֵינֵן דְּמִסְיַעִין לֵיהּ -
בא האדם להיטהר, הרבה הם אלו שמסייעים
לו להיטהר.

רבי אלעזר מביא דוגמא לעבירה קלה שהוא נטילת
ידיים שחרית, שבכוח זה יכול להחליש או לחזק כחו
של היצר הרע^א.

הָא תַנִּינָן - הרי למדנו (לעיל בראשית גג):^ב דְּכַר
בַּר נֶשׁ קָם בְּצַפְרָא, בְּעֵי לְאַסְחָאָה יְדוּי

לְגַבְיֵיהוּ וּמִסְאָבֵי לְהוּ - כל אלו שמטמאים
את דרכיהם עם עבירות קלות, הרבה אגודות
של מזיקים^ג מזדמנים אליהם ומטמאים אותם
עם עבירות חמורות, שהרי בְּאַרְחָא דְבְעֵי
בַר נֶשׁ לְמִיתָהּ, בְּתַהוּא אַרְחָא מְדַבְרִין
לֵיהּ מִמָּשׁ - בדרך שאדם רוצה ללכת
בו, באותו דרך ממש מנהיגים ומוליכים
אותו^ד. ובאופן זה גם אם אָתֵי בַר נֶשׁ

טְקוּרוֹת וְצִוּוּיִם

מזדמנים אליו, וכולם שורים עליו ומסבבים אותו ומטמאים אותו
ונקרא 'טמא', וכולם הולכים ומכריזים לפניו טמא טמא, כמו
שנאמר 'וטמא טמא יקרא'^ה.

יא. הרמ"ק, וז"ל: 'הא תנינן וכו', ידעה, אפילו פרטים אלו גורמין
טומאה, והם עון עקבות, מפני שמחזיקים יצר הרע [-כשאינו נוטל
ידיו שחרית] או מחלישים אותו [-כשנוטל ידיו שחרית], ע"כ. וראה
עוד להלן (הערה כ) שכתב דרך אחרת.

וכעין דבריו ביאר בכתם פז, וז"ל: ואגב ארחיה יביא ענין נטילת
ידיים, לפי שהוא אחד מהדברים שבני אדם מזלזלים בהם, וגם כי
[אפילו אם] לא יזלזלו בהם, נוטלין ידיהם בלא ידיעה [-של
ההלכות] ולא יעלה להם הטהרה, אם מפאת הכלי שממנו נוטלים,
שאינו ראוי לנטילה, אם מפאת מי שהוא נוטל מידי מי שאינו טהור,
וצריך לחזות הטהור על הטמא, ורבים כמו אלה המעכבים את
הטהרה אשר לא האריך לזכרם, והאדם דש אותם בעקביו.

יב. וז"ל הוזהר: ותא חזי קל בְּנֵי עֲלָמָא בְּשַׁעְתָּא דְנִינְיָמֵי עַל עֲרִישְׁהוּ
בְּלִילְיָא, וְלִילְיָא פְּרִישׁ גְּדַקָּאָה עַל כָּל בְּנֵי עֲלָמָא, טַעֲמֵי טַעֲמֵי דְמוֹתָא,
וּמִגּוּ דְטַעֲמֵי טַעֲמֵי דְמוֹתָא תַּיִ רַחֵם קוֹסְאָבָא שְׁטִיָּא עַל עֲלָמָא
וְסִאֲבֵי עֲלָמָא וְשָׂרְיָא עַל יְדוּי דְבַר נֶשׁ וְאַסְתָּאב, וְכַד אֲתַעֲר וְאֲתַהַדֵּר
לֵיהּ נְשִׁמְתִּיָּהּ, בְּכָל מַה דְיִקְרַב בִּידוּי בְּלַהוּ קוֹסְאָבֵי, גִּינּוּ דְשָׂרְיָא עֲלִיהוּ
רוּחַ קוֹסְאָבָא, וְעַל דָּא לֵא: סַב בַּר נֶשׁ מְנִי לְאַלְפִּישָׁא מִמָּאן דְּלָא נָטִיל
יְדוּי, דְהָא אֲמַשְׁיָה עֲלֵיהּ הוּא רַחַם קוֹסְאָבָא וְאַסְתָּאב, וְאִית לֵיהּ רֶשׁוּ
לְהַאי רַחַם קוֹסְאָבָא לְשָׂרְיָא בְּכָל אֲתַר דְאַשְׁתַּכַּח רִשְׁיֵמוּ מִקְסְבִּיָּהּ, וְעַל
דָּא לֹא יִשׁוּל יְדוּי בַּר נֶשׁ מִמָּאן דְּלָא נָטִיל יְדוּי, גִּינּוּ דְאַמְשִׁיָּה עֲלֵיהּ
הוּא רַחַם קוֹסְאָבָא, וְנִבְּלִיל לֵיהּ תַּיִ אֵי נָטִיל מִיָּא מְנִיָּה, וְאִית לֵיהּ רֶשׁוּ
לְשָׂרְיָא עֲלֵי דְבַר נֶשׁ. [ובוא וראה כל בני העולם בשעה שישנים על
מיטותיהם בלילה, והלילה פורש את כנפיו על כל בני העולם,
טועמים אז בני העולם טעם של מיתה, ומשום שטועמים טעם מיתה
זה הרוח הטומאה מושווה על העולם ומטמא את העולם ושורה על
ידיו של אדם ונטמא, וכאשר מתעורר משנתו, וחוזרת אליו נשמתו,

ה. הרמ"ק ביאר (לזוהר ח"ב ויקהל קצו). וז"ל: 'חבילי טהירין', הם
החיצונים הפשוטים מן הגשמות, והיינו 'טהירין', בלי גשם מאירים
בלשון 'שרגא בטיהרא' (חולין ס:), אבל הם 'חבילים' שהם חיצונים
והם משחקים בנשמות, ומחטיאים אותם פעמים בקרי אם נפגמו
בהסתכלות הנשים, ומלעיגים עליהם בחלומות פחוזות.

ובדמשק אליעזר ביאר (לזוהר שם תרומה קל), וז"ל: 'חבילי טהירין',
שהם כמה מיני קליפות היוצאין מנוקבא דקליפה, ונקראים 'טהירין'
על שם סגוי נהור, שלא יתקנו בקדושה שהם באמת טהורים.
ובחיי רחמים ביאר, וז"ל: 'חבילי טהירין', מזיקין לאחר אור היום.
ובתומק מדבש פירש, וז"ל: חבורות חיצונים המאירים מתוקף
הבין שבהם.

טז. דמשק אליעזר וחיי רחמים.

יז. כתם פז, וז"ל: יש ימים שנקראים 'ימי רע', והם אלה [-החטאים]
אשר לא יחוש להם האדם, והיצר הרע הוא השטן הרע המפתה,
יש לו רשות ושוולטנות להשטין את בני האדם עליהם [-שיעשו עוד
עבירות חמורות], על דרך אמרם (שבת קד). 'בא ליטמא פותחין לו',
כי 'בדרך' שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו' (מכות י:).

וראה עוד בזוהר (לעיל חיי שרה קכה), וז"ל: כְּגִוּנָא דָּא, פְּקֹה חַבִּילֵי
טְהִירִין נְפִשׁוּ לְעֲלָמָא מִתַּיִ תְּנִיָּא עֲלָמָא מְדַכְּפָּא דְאַתְּפֵתָא בֵּיהּ אֲדָם,
וְכַלְהוּ מְמַנְן בְּסִתְרֵיהּ עֲבֹדָי עֲלָמָא, וּבְגִין כְּהָ, אָתֵי בַר נֶשׁ לְאַתְדַּכְּפָּא
כְּסִינְיָעִין לֵיהּ מִלְּעִילָא, וְסִינְיָעִא דְמֵאִרְיָה סְתְרָא לֵיהּ, וְאַסְתְּפֹר וְאַקְרִי
'קְדוּשׁ', אָתֵי בַר נֶשׁ לְאַסְתְּפָּא, פְּקֹה חַבִּילֵי טְהִירִין אֲדַמְנֵן לֵיהּ
וְכַלְהוּ שְׂרָיִן בֵּיהּ וּמִסְתְּרִין לֵיהּ וּמִסְאָבִין לֵיהּ וְאַקְרִי 'טְמֵא', וְכַלְהוּ
אֲוִלֵי וּמְקִרְזוּ כְּמִי טְמֵא טְמֵא, כְּפֹה דְאַתָּ אֲפֹר (ויקרא יג מה) 'וְטָמֵא
טָמֵא יִקְרָא'. [באופן זה, כמה אגודות של מזיקים יצאו לעולם
מאותו נחש הקדמוני העליון שנתפתה בו אדם הראשון, וכולם
ממונים בסתר על מעשי העולם, ומשום זה אם בא האדם להיטהר
מסייעים לו מלמעלה, ועזרתו של אדונו מטבב אותו, ונשמר מהם
ונקרא 'קדוש', ואם בא האדם להיטמא, אגודות של מזיקים

מגו נטלא דמניא, דאיהו מאנא ליטול מניה מניא. מגו מאן דאסחי ידיו בקדמימא, במה דאוקמוה (שם). ותא חזי, בגין נטלא דא, אוקימנא מלה.

הקפדה והפסד

בגין נטלא דמניא, במה דאוקמוה - מאדם שכבר נטל את ידיו תחילה, כדי שלא יטמא ידיו את המים, וכמו שביארוהו (שם) **ומוסיף רבי אלעזר, ותא חזי** - ובוא ראה, **בגין נטלא דא, אוקימנא מלה** - בגלל כלי זה הנקרא 'נטלא', העמידו הדבר שמכריכים 'על נטילת ידים' על שם ה'נטלא' ^{טו}.

מקורות וציטוטים

ומשיב, שצריכים שיהיה כלי אחד למטה וכלי אחד למעלה, כדי שיתקדש מן הכלי העליונה, ואותו הכלי התחתונה הוא יושבת בוהמא שנטמא בו, והוא הכלי התחתונה הוא לקבל טומאה וזה הכלי העליונה הוא כלי להתקדש ממנו, וזה הכלי העליונה נקרא 'ברוך' וזה הכלי התחתונה נקרא 'ארוה', ואין צריכים לשפוך אלו המים של זוהמא בבית, כדי שלא יגע אדם בהם, שהרי בהם מתאספים הצד הטומאה שלהם, והאדם יכול לקבל נזק מאותם מים הטמאים, ועד שיעבור זוהמא מימיו לא יברך, וכבר למדנו, ועל כן האדם קורא שיתקדש ידיו בבוך נקרא 'טמא', וכיון שנתקדש נקרא 'טהור'. וראה עוד להלן (הגדה טו) שמחרחו מבאר מאמר זה עם מאמריו.

יג. אמרי בינה (עלי גליון דפוס וזלצבאך), וז"ל: ביארתי לעיל שהוא כלי שנטלים בו הידים, אשר בשביל זה נקרא הכלי 'נטלא', בשביל שנטול ידיו ממנו.

וכעין זה ביאר בחי רחמים, וז"ל: כלי שנטולים ידיהם שמגביהים מקרקע, נקראו פטילה.

וראה בגמרא (חולין קז), וז"ל: אתקין רב יעקב מנהר פקוד, נטלא בת רביעתא, ע"כ. ופירשי' (ד"ה נטלא), וז"ל: של זכוכית קרי 'נטלא', והיתה מוצנעת לשער בה כלי של כל איש ואיש שמתקנו ליטול ידיו. **ובדמשק** אליעזר פירש באופן אחר, וז"ל: 'בעי לאסחאה ידיו מגו נטלא דמניא', צריך לטהר ידיו על ידי שפיכות מים.

יד. ראה בגמרא (ברכות נא), וז"ל: אמר רבי ישמעאל בן אלישע, שלשה דברים סח ל' יוחאל שר הפנים [מלאך חשוב לבא לפני הקדוש ברוך הוא. (רש"י)] אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש, **ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו**, ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך, מפני שתכספית [-שם תבורת שדים. (רש"י)]. ואמרי לה, אסתלגנית [-שם חבורת מלאכי חבלה. (רש"י)] של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים, יאמיני יבא אדם לידי אחד מזבדים הללו וילכד, ע"כ. וכך נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן ד סעיף יא), וז"ל: לא יטול מים שלא נטל ידיו שחרית.

טו. אדרת אליהו, וז"ל: 'נטלא דמניא', הוא כלי שנטולין ממנו הידים, אשר בשביל זה הכלי נקרא 'נטלא', לפי שנטולין ממנו את הידים, ויש מפרשים ש'אנטל' הוא כלי שקורין כך, כמו שאמרו (ב"ב נח) 'אנטל אנבג אנפק' [-ששלושה אלו הם כלי שיש בו מידת רביעית של תורה], ולפי זה צריכים לפרש שכו', 'ותא חזי בגין נטלא דא אוקימנא מלה', נראה שרצונו לומר, שבעבור שהכלי נקרא 'נטלא', [לכן] תיקנו בראש 'על נטילת ידים'.

מגו נטלא דמניא - שכאשר האדם קם בבוקר, צריך ליטול ידיו מתוך כלי מים הנקרא 'נטלא' ^{טז}, **דאיהו מאנא ליטול מניה מניא** - שהיינו כלי חשוב שכשר לנטילת ידיים, ומיוחד לצורך זה שאין שותים ממנו. ואם נוטל ידיו על ידי אדם אחר, צריך שיהיה **מגו מאן דאסחי ידיו**

בכל מה שיגע בידיו יטמא הכל, כיון ששורה על הידים רוח הטומאה, ועל כן לא יקח איש ממי שלא נטל ידיו את בגדיו להתלבש, שהרי ממשך על עצמו רוח הטומאה ונטמא, ויש רשות לאותו רוח הטומאה לשרות בכל מקום שנמצא סימן מצידו, ועל כן לא יטול אדם ידיו ממי שלא נטל ידיו, כיון שמי שלא נטל ידיו המשך עליו אותו רוח הטומאה, ומקבל אותו מי שנטול מים עתה ממנו, ויש לו רשות לרוח הטומאה לשרות על האדם].

ועוד אמרו בוהר (לעיל וישב ספרד), וז"ל: רבי שמעון פתח וקמר 'ארחין נגקוין פפי ונאסוכה את מזבתך ה' (תהלים כו ו), האי נקרא אוקמוה, אבל תא חזי רנא דמלה קבא, דתא לית לה בר נש בעלקמא דלא טעיה טעמא דמותא בליליא, ורוח קסאבא שרין על ההוא גופא, מאי טעמא, בגין דנשקמא קדישא אסתלקת מניה דבר נש ונפקת מניה, ועל דנשקמא קדישא נפקת ונאסתלקת מניה שרין רוחא קסאבא על ההוא גופא אסתאב, וכד נשקמא אתהדרת לגופא אתעבר ההוא וזתקמא, ותא אתקרי דידיו דבר נש וזתקמא דקסאבא אשתאר בהו, ועל דא לא יעבר ידיו על עיניו, בגין דמהוה רוח קסאבא שרין עליו עד דנטיל לון, וכד נטיל ידיו פדקת חזי פדון אתקדש ונקרי 'קדוש', ויהי דבעי לאתקדשא, בעי חד כלי דתתא וחד כלי מלעילא, בגין דיתקדש מהוהא דלעילא, ונהוהא דלתתא דתתיב בוזקמא דקסאבא ביה, ודא כלי לקבלא קסאבא ודא לאתקדשא מניה, דא פרוה ודא ארוה, ולא בעיין אינון מין דזוקמא לאושדא אל בותיא, דלא יקרב בהו בר נש, דתא בהו מתקנשי טקרא דלהון, ונביל לקבלא ונקאב מאינון מין קסאבא, ועד דיתעבר זיתקמא מן דיו לא יבדו, ואוקימנא, ובגין דבר נש עד לא יקדש ידיו בעפרא אקרי 'טמא', מין דאתקדש אקרי 'טהור', ובגין קה, לא יטול אלא מן דא דאדפי בקדמימא, דכתב (במדבר טו ט) 'והקה קהודו על הקמאי, דא אקרי 'טהור' ודא אקרי 'טמא' [-רבי שמעון פתח ופסקו לבאר את הפסוק 'ארחין נגקוין כפי' ואסובבה את מוזבח ה', ומוכר זה ביבואוהו, אבל הוא וראה סוד הדבר הרמוז כאן, שהרי אין לך אדם בעולם שלא טעם מיתה בלילה, ורוח הטומאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם, כיון שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויצאה ממנו, ומשום שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו לכן שורה רוח טומאה על אותו הגוף ונטמא, וכאשר הנשמה חוזרת אל הגוף ומסתלקת אותו זוהמא, והרי למדנו שידיו של אדם זוהמה של הטומאה שורה עליהם, ועל כן לא יעביר ידיו על עיניו, כי אותו רוח הטומאה שורה עליהם על שנטול את ידיו, ושנטול ידיו כראוי אז נתקדש ונקרא 'קדוש', ושואל, ואיך צריכים להתקדש,

ותו, דְּבָעֵינָא לִיה לְבַר נָשׁ, לְנִטְלָא יְדָא יְמִינָא בְּשִׁמְאֲלָא, בְּגִין
 לְשִׁלְטָאָה יְמִינָא עַל שְׁמָאֲלָא, וְיִסְתַּחֲי יְמִינָא מִן שְׁמָאֲלָא. וּבְגִין כֵּן
 אִיהוּ נְטִילָא. וְעַל דָּא, מֵאֵן דְּנִטְוִיל יְדוּי, יִטוּל יְמִינָא בְּשִׁמְאֲלָא,

הַפְתָּר וְהַכְּבוֹד

והיינו שימלא את הכלי במים כשאוחזו ביד ימינו, כי מים רומז על מידת החסד שהוא צד ימין, ואחר כך יעביר את הכלי ליד שמאלו ויערה מים על יד ימין¹⁰, ובגין כֵּן אִיהוּ נְטִילָא - ובגלל כן תיקנו ענין הנטילה¹¹, כדי להגביר את מידת החסד שהוא יד ימין, על מידת הדין שהוא יד שמאל. וְעַל דָּא, מֵאֵן דְּנִטְוִיל יְדוּי, יִטוּל יְמִינָא בְּשִׁמְאֲלָא - ועל כן מי שנוטל ידיו, יטול יד ימין על ידי יד

ומבאר עוד רבי אלעזר, וְתו - ועוד צריך להיזהר אם נוטל את ידיו בעצמו, דְּבָעֵינָא לִיה לְבַר נָשׁ לְנִטְלָא יְדָא יְמִינָא בְּשִׁמְאֲלָא, וְיִסְתַּחֲי יְמִינָא מִן שְׁמָאֲלָא - שצריך האדם ליטול יד ימינו עם יד שמאלו, באופן שיתרחץ יד ימינו מיד שמאלו, בְּגִין לְשִׁלְטָאָה יְמִינָא עַל שְׁמָאֲלָא - כדי להשליט ימין שהוא מידת החסד על שמאל שהוא מידת הדין, בה שיד שמאל משתעבד ליד ימין.

מקורות וציטוטים

השמאל [עדיין] טמאה היא ולא דכיא [טהור], ואם כן סותרין דבריו זה לזה, ולכן ביארנו כי אומר [שם] על ידי 'דְּבָעֵינָא יְדָא יְמִינָא בְּשִׁמְאֲלָא', [ש]הוא סוד כלי מים העליון הנקרא 'טהור', כמו שביאר הוא עצמו [-רבי שמעון] שם, מפסוק 'והזה הטהור על הטמא' (במדבר ט' יט), שהם נטלא דמיא לעילא ונטלא דמיא לתתא [-שם כתוב: 'פְּעֵי יַד פְּלִי לְתַתָּא וְיַד פְּלִי מְלַעֲיָא']. ואפשר כי זו היא כוונתו לפרש באן כמה שאמר 'ותא חזי בדין נטלא דא אוקימנא מלה', פירוש, כי ההיא מלה דאמרן לעיל [-כאן] 'דיטול ידיו ממאן דאסחי ידיו בקדמיתא' הנקרא 'דכיא', אין הכוונה על אדם [עצמו] ממש [-שיד שמאל לא טטול יד ימין], רק הכוונה היא על 'האי נטלא דמיא' [הכתוב שם], כי זהו הטהור 'דְּבָעֵינָא יְדָא יְמִינָא בְּשִׁמְאֲלָא' [-שאדם טהור צריך ליטול ידיו], ואין הכוונה על אדם ממש כי הוא דבר בלתי אפשר וכו', וזהו אומרנו 'בעי לאסחאנא וגו' מנו מאן דאסחי ידיו וגו' ותא חזי בגין נטלא דא אוקימנא מלה', כלומר, ולא כפשוטו על מי שנטל ידיו ממש תחילה, כמו שביארנו.

וראה בסדר היום (מונת נטילת ידים), וז"ל: ואם תאמר איך הימין מקבל מים מן השמאל והרי הוא טמא, יש לומר דלא דמי, דהכא הוא חפץ להעביר השמאלה ממנו, ומבקש כיצד יעשה, אלא שמפני מעלת הימין שלא ישמש לשמאל התחיל בו תחלה, אבל הוא חוזר עליו להעבירו, ולא אפשר בלאו הכי, ואדרבה מכחו ומצדו בא עליו להעבירו, אבל אדם שלא נטהר עדיין והרי הוא חפץ בטומאתו, אין כח בידו להעביר טומאה אחרת עד שיטהר.

ובמתוק מדבש ביאר באופן אחר, וז"ל: 'ותא חזי בגין נטלא דא אוקימנא מלה', בא וראה בשביל כלי זה, להורות שצריך כלי מיוחד לנטילת ידים שחרית, למדנו כל המאמר הזה.

10. ראה בשולחן ערוך (או"ח סימן ד סעיף ט), וז"ל: נוטל כלי של מים ביד ימינו ונותנו ליד שמאלו, כדי שיריק מים על ימינו תחילה. 11. כתב באדרת אליהו, וז"ל: 'ובגין דא אִיהוּ נְטִילָא', נראה שצריך לומר 'ובכי האי גוונא אִיהוּ נְטִילָא'. מיהו יש לפרש, שהנטילה הוא בעבור זה שתשתעבד שמאל לימין.

וכן ביאר בהגהות מהרצ"א, וז"ל: 'ותא חזי בגין נטלא דא אוקימנא מלה', שיברך לשון 'על נטילת ידים' על של הנטלא', נראה לי. וראה ברא"ש (ברכות פ"ט סימן כג), וז"ל: כי משי ידיה אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים וכו', וראוי היה לברך על נקיות ידים, אלא על שם שתיקנו בנטילת ידים לאכילה לברך על נטילת ידים לפי שצריך ליטול מן הכלי, והכלי שמו נטלא בלשון הגמרא (חולין קז), לכן תיקנו נטיל לברך על נטילת ידים. וכעין זה כתב הרשב"ד (תשובות ופסקים סימן גג) על נטילת ידים לסעודה, וז"ל: ושמעתי כי יש בפסקות של ראשונים, כי המים הראשונים מברך 'על נטילת ידים' והאחרונים 'על רחיצת ידים', והדעת מכרעת כן, כי הראשונים על שם נטלא שהוא כלי, או על שם שצריך להגביה ידיו למעלה, נקראת 'נטילה', ועל האחרונים שהן לנקות הזוהמא ואין מקפיד עליהם בנטלא, ולא להגביה את ידיו, נקראו 'רחיצה'. [וראה עוד בשו"ת הרשב"א (ח"ה סימן קטז), שו"ת רב פעלים (ח"א או"ח סימן ח)].

וראה עוד בבאר מים חיים (כי תשא עה"פ ועשית כוור), וז"ל: החיצונים כל מגמתם להרע ולהיטיב לא ידעו, ובמקום אחיזתן ממייתן יתיבן כאשר יוכלו, אך ה' לא יעזובנו בידו, וצונו לגרוש מעם על ידי מים הנאמנים מימי החסד, ועל ידי הכלי הנקרא 'אנטל' או 'נטלא' שעם הכולל הוא חושבן הויה"ו ואדני" כמו שאיתא בכוונת, שבוה הוא מרחיץ ומטהר את אברים הללו מגילוי עבודה זרה, הם הקליפות שסביב רשעים יתהלכון.

[כתב הרש"ש בנדר שלום (יט): וז"ל: הכלי שהמים באים בתוכם נקרא 'נטלא', גימטריא עם הכולל שילוב הויה"ו ואדנו"ת, והם סוד זעיר [אנפין] ונוקבא הנקרא גופא דכללות האצילות, והמים שבתוכם הם וכו' סוד המוחין שבתוך הויה"ו].

ומהרח"ו (שם) שנתנו טעם למה יד שמאל מותר ליטול יד ימין, אף על פי שעדיין היא יד טמאה, וז"ל: 'ותא חזי בגין נטלא' וגו', בוה תבין מה שביארנו פרשת וישב דף קפד ע"ב (ראה לעיל הערה ג), כמה שכתב 'ובגין כֵּן אִיהוּ נְטִילָא'. יטול אֶפְלָא מִן יְדָא דְּבָעֵינָא יְדָא יְמִינָא בְּשִׁמְאֲלָא, כי הוא עצמו אמר [כאן] כי 'יטול ימינא משמאלא', והנה [יד]

תָּא חֲזוּ, בְּשַׁעְתָּא דְּדִינָא בִּישָׁא שְׁלֵטָא, לָא אָתִיב יְדִיהָ מְלָאכְבָּאָשָׁא, וּבְשַׁעְתָּא דִּימִינָא שְׁלֵטָא עַל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת בּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, לְתַבְרָא לֶזֶן, חַיִּים קוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהוּ, וְלָא שְׂצִי לֶזֶן. וּבְגִין כֶּךָ, כֹּל מָאן דְּאִיהוּ חֲטִי, בְּאִינֻן חֲטָאִין דְּדָשׁ בְּהוּ בְּרַגְלֵיו, לָא יָדַע בְּהוּ, וְדָחִיל תְּדִירָא. דְּוֹד מְלָכָא הָוָה אֶסְתַּמַּר תְּדִיר מְחוּבִין אֲלֵין, וְכַד הָוָה נְפִיק לְקַרְבָּא, הָוָה מְפַשְׁפֵּשׁ לֶזֶן, וְעַל דָּא לָא דָּחִיל לְאַגְחָא עֲמַהוֹן קְרָבָא.

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

בְּהוּ בְּרַגְלוּי - ומשום כך, כל מי שהוא חוטא באותם החטאים שדש בהם ברגליו, **לָא יָדַע בְּהוּ, וְדָחִיל תְּדִירָא** - אינו יודע עליהם, ומפחד תמיד. אבל **דְּוֹד מְלָכָא הָוָה אֶסְתַּמַּר תְּדִיר מְחוּבִין אֲלֵין** - דוד המלך היה נשמר תמיד מחטאים אלו, **וְכַד הָוָה נְפִיק לְקַרְבָּא, הָוָה מְפַשְׁפֵּשׁ לֶזֶן** - וכשהיה יוצא למלחמה היה מפשפש בהם לחזור עליהם בתשובה²¹, **וְעַל דָּא לָא דָּחִיל לְאַגְחָא עֲמַהוֹן קְרָבָא** - ועל כן לא פחד להילחם עמהם במלחמה²². וזהו שאמר דוד 'לָמָּה אִירָא' - ואיני יודע ממה אני מתירא, משום 'בְּיַמֵּי רַע' - שהיצר הרע משליט עליו החיצונים בימים שיש לו שליטה, כי 'עוֹן עֲקָבִי יִסְבְּגִי' - יש לי עוונות שאדם דש בהם בעקבותיו, וגורר אותי לעשות עוד עבירות חמורות²³.

ומביא רבי אלעזר רביה שיש להגביר תמיד את הימין.

תָּא חֲזִי - בוא וראה שלעולם ההנהגה של מידת ימין עדיפה מההנהגה של מידת שמאל, שהרי **בְּשַׁעְתָּא דְּדִינָא בִּישָׁא שְׁלֵטָא, לָא אָתִיב יְדִיהָ מְלָאכְבָּאָשָׁא** - בשעה ששולט מידת הדין הרע שהוא צד שמאל, אינו משיב ידו מלהרע שאפילו צדיקים ניזוקים²⁴, **וּבְשַׁעְתָּא דִּימִינָא שְׁלֵטָא עַל עַמִּין** - ומאידך בשעה שצד ימין שולט על האומות שהם **עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת**, כדי **לְתַבְרָא לֶזֶן** - לשבר אותם, עם כל זה **חַיִּים קוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהוּ, וְלָא שְׂצִי לֶזֶן** - הקדוש ברוך הוא חס עליהם, ואינו מכלה אותם, מחמת ששולט עליהם צד ימין²⁵. ומסיים רבי אלעזר, **וּבְגִין כֶּךָ, כֹּל מָאן דְּאִיהוּ חֲטִי, בְּאִינֻן חֲטָאִין דְּדָשׁ**

מְקוּרוֹת וְצִיּוּנים

כא. אספקלריא המאירה, וז"ל: נוראה לי היינו 'אשרי אדם מפחד תמיד' (משלי כ"ד), רצון לומר כדי לשוב עליהם בתשובה כדוד. **כב. הרמ"ק**, וז"ל: דוד דרף והרג ולא ירא שיתעורר עליו מדת הדין, ולא שיקטר עליו, [ביון] שהוא נשמר [מעבירות קלות] ואין לו מקום לגלגל עליו, עם היות שימי מלחמה הם 'ימי רע'. **כג. עפ"י** כתם פז, וז"ל: ופירוש הכתוב כן, תדע 'למה אירא' מאותם הימים שנקראים 'ימי רע' שהשטן שולט עליהם, לפי ש'עון עקבי יסובני', אם איני נזהר בהם הרבה, ובעבור זה היה יוצא למלחמה ונוצח, כי כל בעלי הדין לא ימצאו לו בהם עון אשר חטא. **עד** כתב, וז"ל: ענין שייכות הקדמת הפתיחה עם 'ויכר יוסף' הוא, לפי שעלה בידו מענין ההקדמה, כי בעלי הדין הממונים על 'ימי רע', אין בהם הרחמנות, ומכלל לאו אתה שומע הן, כי כל מי שבא מפאת הרחמים יחמול וירחם, ואמר כי כן היה הדבר ביוסף עם אחיו, כי בהיות שמדתו של יוסף היא מדת השלום הבא מן הרחמים, יחוייב כפי מדתו לחמול ולרחם על אחיו ולהכיר אותם על צד האהבה והאהבה.

וכן ביאר בוהר חי ביאר, וז"ל: צריך לזהר ליטול כלי של מים ביד ימין, ויתנהו ליד שמאל כמו אדון המשמש עם העבד, והשמאל יריק על ימין, והימין יריק על שמאל לטהרו כדי שיתטל מיד הטוהרה, וכשנטהר השמאל יריק על ימין בטוהרה, ואחר כך הימין מטוהר כל הלולים שהוא השמאל שנטהרה. **יג. הסולם**, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ק ס.), וז"ל: 'כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים'. **יד. הרמ"ק**, וז"ל: 'תא חזי בשעתא' וכו', להראות כמה יש בין שליטת ימין לשליטת שמאל, לכן כל אדם בענייניו יהיה מוגמת פניו להגביר הימין על השמאל, ויהיה תמיד ההנהגה בימין, ואפשר דהיינו אומר 'הא תזנו דכד ברנש' וכו' לעיל, לא שיהיה ענין זה עון עקבות, [מפני] שזוהו אדם חסידות, ועון עקבות הוא כגון כמה עבירות שדשין ב"ל מידת בעקביהם, כגון הסתכלות בנשים, אבק לשון הרע, קצת בגול, וכיוצא ביטול תורה שעולה על הכל.